

člověku. Radikální poznání viny u čestných komunistů na omylech a hrubém zneužívání práva a moci při budování nové společnosti jest útokem na naše svědomí, protože ti, kdo se nehlásí k Ježíši Kristu, učinili to, co jsme měli činit sami. Soustředili jsme se na vnitřní život církve a chtěli jsme ji zachraňovat, protože jsme se neodvážili uplatnit společenské a politické důsledky evangelia. Pomjeli jsme bolestné projevy hlubokého narušení práva, lidských vztahů a společenských vztahů, důstojnosti člověka, pravdomluvnosti a občanské odpovědnosti v posledních šestnácti letech. — Přeslechli jsme nebo nevzali vážně významné důrazy biblické zvěsti, jako je zaměření evangelia na ponížení, osamělé, ukřivděné, ztroskotané, diskriminované a vězněné. Říkali jsme, že se nedá nic dělat, protože jsme byli fascinováni dějinnými událostmi, a nespolehli jsme se, že Pán církve uvádí svůj lid a celý svět do nových situací, vede je k novým úkolům a že je možno vybojovat víc, než lze předem odhadnout.“

Křesťan ví o síle poměrů a okolností, o křehkosti člověka, o pokušení chleba, moci a zázraku. Ví od malička o tom, že Kain dokáže zabít bratra z metafyzické ambicióznosti, Jidáš dovede prodat za třicet stříbrných svého nejlepšího přítele a učitele. Petr ze strachu před vyšetřováním, prozrazením a zatčením může zapřít a také zapřít. Ale poměry, okolnosti a moc pokušení nejsou výmluvou. Hřích byl překonán Kristem a ty už můžeš v jeho síle žít svobodně, dát se jím vyvolat z moci porušenosti a z podlidských sfér k životu otevřenému právě budoucnosti. Nemusíš, ba nesmíš čekat, až se poměry zlepší, ale ještě dnes můžeš začít svůj „pochod ke království Božímu“, začít růst ve skutečného člověka, myslet více na druhé než na sebe, mít pochopení pro slabosti a hříchy druhých, přestat druhé rychle odsuzovat. A přitom hříchu nepodléhat. A také můžeš začít mluvit pravdu. A nebát se. Neboť učení o hříchu je „myšlenka plná optimismu“, jak řekl J.L. Hromádka v lednu 1926, když ve Filosofické jednotě kritizoval Masarykovo pojetí křesťanství a zvláště to, že Masaryk nezahodnotil pozitivně „teorii hříchu“.

Učení o hříchu a o obratu k lepší budoucnosti je skutečně myšlenka plná takového reálného optimismu, který ví, co je zlo, co je lidská slabost, ale věří, že se dá něco udělat i tam, kde jsou problémy nad lidskou sílu. Učení o hříchu je aktuální pro všechny lidi, pro všechny lidi u nás a právě dnes. Každý nese svou odpovědnost. Není osudu. Lidský život ani lidské dějiny nejsou scénářem, který by se po schválení na nejvyšších místech musel už přesně natočit.

LL č. 17, 20. června 1968

Slycháváme dnes ze všech stran, že Československo má ojedinělou šanci zkonstruovat a instalovat politický systém, jaký ještě světlo světa nespasí. Že jsme povolání či dokonce vyvoleni, že jsme naději všech pokrokových sil ve světě, že my teď — nebo pak již třeba také nikdo.

Nemylme se však alespoň v jednom: Jsme zároveň s naší revolucí tragicky osamoceni, jak to výstižně našemu novináři ve Francii řekl jeden tamní komunista.

Většina spojenců nám nerozumí, nebo přesněji — rozumět ani nechce. Pro nemalou část radikální levice na Západě jsme zrádci idejí socialismu (rozuměj maoinismu), revizionisté či při nejlepším bláhovci, kteří hodlají instalovat to, proti čemu oni dnes staví barikády. Etablovaná moc na Západě s naším vývojem spíše spekuluje, sledujíc v první řadě vlastní zájmy. Komunistické strany na Západě nám vesměs zajisté přeji, musí však interpretovat vývoj u nás také z hlediska vlastních, především volebních zájmů. V Rumunsku zatím programově srůstá stát se stranou, v Jugoslávii jsou praktičtější úvahy o instalování další politické strany zřejmě stále tabu... Do našich experimentů promítají dnes mnozí své zmaržené naděje a jsou to naděje tak nesouměřitelné, z jak nesouměřitelných zklamání vyrůstají. — Konečně ani my sami dost přesně nevíme, co se to u všechno děje, neboť jsme zatím nestačili analyzovat ani systém, který v těchto měsících snad opouštíme.

Také proto beru s rezervou nadnesené vize o naší epochální šanci instalovat dnes jakýsi zcela nový politický systém. Myšlím, že je nám zatím více zapotřebí rozebrat se v aktuální situaci, jakož i v historii posledních třidvaceti let, než naslouchat třeba radám jinak sympatického Rudího Dutschkeho, o nichž bude řeč dále. Ty dnes hraji do noty paradoxně spíše konzervativcům a silám programově kompromisnického „středu“.

Naše reálná naděje je jedině v rozvaze, s jakou spojíme ty nejosvědčenější politické mechanismy, které již kde ve světě fungují či fungovaly, s našimi demokratickými tradicemi, budeme-li přitom zároveň respektovat aktuální hodnotovou orientaci obou národů. To není výzva k trpné nápodobě. Budeme chtít a zítra nejspíše i muset hledat také nevyzkoušené modely. Pokud však jde o bezprostřední úkol instalace nového politického systému, pak chtít tu něco víc může dnes smysluplně znamenat jen chtít něco na víc: autonomní fungování politických stran, vystupujících ve volbách se samostatnými kandidátkami, a reálná svoboda slova — to jsou tedy zatím nenaplněná existenční minima československé demokracie.

Chtit již dnes jaksi rovnou „něco víc“, postulovat například náhradou za autonomní politické strany přímou, jimi nezprostředkovanou tvorbu obecné vůle nebo blíže zatím neurčený socialistický korporativismus či syndikalismus (mělo by patrně jít o dělnickou samosprávu, v jiných verzích o zájmové organizace, institucionálně „protažené“ až do vícekomorového parlamentu) atd. — to vše je, podle mého názoru, příznak patrně již nevyčleptelné neschopnosti poučit se z dosavadní tragické historie realizace socialistických idejí. Je to hazard netrpělivých politiků a některých filosofů, nejde-li ovšem o průvodní jev běžně rozšířený a svým způsobem pochopitelné nechuťi definitivně rozbití starý monolitní systém, nechuti maskované však radikálně se tvářícím progresismem.

Zajisté, systém více politických stran vede k boji (soutěži) o moc či o podíl na moci. A boj o moc, jakkoli probíhá v institucionalizovaných rámcích (např. podle volebních regulí) a tedy pokojně, řekněme kulturně, vyvolává zpravidla také celou řadu vlastně nedemokratických jevů, takže může posléze škýtat i dosti truchlivou, málo chutnou podivnou: kabinetní politikářeni, nesnášenlivé partajnictví, vládu profesionálních stranických aparátů, protekci, přímou či nepřímou korupci, vzájemné vetování a paralyzování z toho naopak odpouštění si politických chyb a vin v kuloárních dohodách stranických bonzů... Po všech zkušenostech — zejména s parlamentarismem první československé republiky — je však možné leccdemu z toho všeho obezřetně se vyhnout. Mnohé vady s politickým stranictvím často spjaté lze minimalizovat zejména optimálně zvoleným volebním systémem. Na něm totiž do značné míry závisí například povaha vztahů poslance a jeho voličů v obdobích mezi volbami (jakož i poslance a aparátů stran, za něž byl zvolen), stabilita parlamentu i vlády; volební systém je s to také účinně a přitom demokraticky omezit počet politických stran, aby jich nebylo třeba 29, jako v pětadvacátém roce u nás. Důležitou roli by tu mohl sehrát také ústavní soud.

Neodpovědnému, utopickému fantazírování, které s faktorem moci a tak ani s možností jejího zneužití napříště již zřejmě vůbec nepočítá, stejně jako demagogům, pro něž volná hra politických stran asociuje rovnou s Preisseem, Živnobankou a střelením do dětí v Radotíně, ale koneckonců i estétům, kterým je politika především zásadně špinavost a svinstvo — těm všem je dnes třeba velice důrazně připomenout, že ona první Československá republika, ke které se pro její jiné vady nikdo dnes vracet nechce, má, pokud vím, na svém kontě 8 (slovy osm) vykonaných rozsudků trestu smrti. Že tedy boj politických stran o moc je zároveň dosud nejspolehlivějším, jakkoli třeba nedokonalým, mechanismem kontroly moci. Bohužel, třikrát bohužel. Ale i právnícky vycizelované kontrolní a „brzdové“ mechanismy při uplatnění dělby tří mocí

ve státě (moci zákonodárné, výkonné a soudní) snadno selhávají při faktickém mocenském monopolu jediné politické strany. Veškerá kontrola snadno selhává; selhává přinejmenším v závažnějších konfliktech.

*

V zápalu upřímného hledání nejlepšího z možných politických systémů pro tuto zemi (ale také v rádo by teoretických pokusech konzervovat i pro budoucnost starý monolitní systém v přijatelnější ambaláži) bývá však kladena otázka, kterou pro její závažnost přehlédnout nelze: není-li totiž politický pluralismus vlastně i na Západě dnes již — passé... Bylo by lze snést dostatek důkazů, svědčících pro pozitivní odpověď, bylo by lze snést i řadu důkazů proti. Nechci si aktuální domácí problém zjednodušovat a ulehčovat; předpokládáme tedy, že tento systém je na Západě vskutku zatím překonaný.

Příznačný je pak především vývoj ve Spolkové republice: od opoziční sociálně demokratické strany (SPD) k vládě tzv. velké koalice... Ale také ve Spojených státech: programy obou stran se v řadě závažných položek liší méně (lze-li to často vůbec jednoznačně rozeznat), než stanoviska k týmž problémům, zastávaná představiteli krajních křidel uvnitř jedné každé strany.

Zdá se, že selhává zejména systém dvou stran, ač právě ten by měl — na první pohled — lapidárně a v jakémsi „demokratickém zjednodušení“ odrážet základní rozpory ve společnosti a usnadňovat tak jejich řešení. Patrně však právě v onom zjednodušení je jeho základní slabina: možnost být pouze v podstatě pro zachování statu quo či v podstatě proti — to jsou až příliš jednoduché alternativy pro smysluplné rozhodování občana v tzv. komplexních společnostech poslední třetiny dvacátého století. Paradoxně se prokazuje, a necht' je to poučením i pro nás, že založit politický systém na existenci toliko opoziční strany (opoziční vůči straně, která je u moci), může ve společnosti konzumního typu znamenat posléze riziko ztráty schopnosti a v prvé řadě vůbec vůle opozičně myslet a jednat. Tuto schopnost mohou ztrácet a ztrácejí dnes jednotlivci, ale zejména jejich politické instituce — politické strany; společnost jako celek pak ztrácí schopnost radikálně kritické sebereflexe, ztrácí schopnost překročit obzor každodenního fungování, aktuálního politického „provozu“. Další alternativou je pak už jen — jakkoli třeba pochopitelný — vandalismus amerických černochů či v posledních týdnech, za poněkud jiných podmínek, pařížských studentů. Anebo — atentáty.

Ale necht' je to již ve vyspělých kapitalistických společnostech s budoucností politického pluralismu zatím jakkoli málo nadějně — Západ je přece jen Západ... A já se tedy chytám nesporně chatrné a nedostatečné charakteristiky socialismu jako spole-

českého řádu, jehož politický a ekonomický systém je založen na společenském vlastnictví základních výrobních prostředků, abych se pokusil dokázat, že politický pluralismus může být smysluplným mechanismem — právě v podmínkách socialismu. Není-li ovšem zespolečenštěním výrobních prostředků míněno jejich zestátnění; v zemi, kde všichni občané jsou vlastně státními zaměstnanci, nemá žádná demokratická šance, tím méně demokracie pluralitní.

Chtl bych tu připomenout závažnou pravdu, která bohužel dostala punc obsahově vyprázdněné fráze, neboť bývala adresována jako argument „proti“ právě jen jedním směrem — na Západ. Platí, že dokonce i v podmínkách formálně spolehlivě garantované svobody slova je faktická možnost monopolizovat šíření a interpretace informací faktorem, který je s to zcela znehodnotit, „vyprázdnit“ pluralitní kvantitu politického systému, založeného na volné hře politických sil — politických stran především. A je konečnou lhotejně, zda touto možností (monopolizováním...) disponuje soukromník Springer či stát — univerzální vlastník, který sem sebe tituluje jako socialistický.

*

Konfrontujeme proto levicové postoje (levicové ve smyslu snahy překonat daný stav věci nikoli návratem k minulosti) s pluralitní existencí politických stran v NSR na jedné straně a u nás na straně druhé — s praxí svobody slova v těchto zemích; domnívám se totiž, že souvislosti jsou nasnadě.

Západoevropská nová levice oslovila náš „demokratizační proces“ mimo jiné protřednictvím Rudího Dutschkeho. Za své návštěvy v Praze lapidárně vyjádřil stanovisko těch, kteří se cítí přesytení a zklamáni liberální demokracií, především parlamentarismem ve svých zemích: nová levice se sympatiemi vítá poslední událostí u nás, s obavami však sleduje, zda instalováním systému více politických stran nebudeme následovat vyspělé západní společnosti do slepé uličky, na jejímž konci se nová levice dnes domnívá stát — proti kordonům policie.

Pochybují, že je dnes kde na světě, alespoň mezi politiky angažovanou inteligencí, tolik — i nereflexované a vleččems možná naivní — důvěry v parlamentarismus, ve volnou hru politických sil, jako u nás. A zdá se mi naopak, že hnutí mimoparlamentní opozice ve Spolkové republice je výrazem zatím krajní skepsy vůči dosavadním tradičním institucionalizovaným formám projevů sociálních, politických či ideologických rozporů a konfliktů. Politické strany jsou pro Dutschkeho vskutku passé: vstup SPD do velké koalice musel být zřejmě novou levicí pocitován jako přímo teatrálně cynické gesto dobrovolně se likvidující opozice. Tímto činem se filosofickým formulacím ideologa hnutí, filosofa Marcuseho, o zatím — ve vyspělých společnostech konzumního typu — zá-

konitě integraci institucionalizované opozice do „establishmentu“ dostalo podivuhodné názorné ilustrace...

Je však rozbíhající se myšlenkový pohyb ve dvou letos nesporně z nejzajímavějších a přitom sousedních zemích ve středu Evropy nahodilý?

Není patrně postižitelný a vysvětlitelný toliko poukazem na plná parkoviště aut před univerzitami a Spolkové republice — tedy na konzumní přesytenost a tedy „luxusní“, snobskou či romantickou povahu reakcí na tyto pocity. Rozdíly ve smýšlení a praktické aktivitě obou levic nelze odbyť ani lacině ironickým moralizováním nad revoludou o to bouřlivější, oč příčinlivější budou muset za pár let zařezávat dnešní voutsati a nemytí křiklouni v tvrdém praktickém životě...

Srovnatelnou hodnotou a snad i klíčem k pochopení vzájemného nepochopení nejangažovanějších levicových sil v obou zemích je právě stav svobody slova. Nikoli náhodou jsou nejrozhodnější akce západoberských studentů namířeny proti Springerovu koncernu, který údajně — přímo či nepřimo — ovládá osmdesát procent západoněmeckého tisku. A nikoli náhodou málokdo u nás pochybuje o tom, že rozhodující vliv na vývoj situace v zemi od 5. ledna 1968 měl a zatím stále ještě má tisk, rozhlas, televize. Zatímco veřejné mínění ve Spolkové republice je dezorientováno, především totiž systematicky glajchšaltováno, tiskovinami Springerova koncernu, masové sdělovací prostředky v Československu zprvu vůbec umožnily a pak urychlily proces téměř maximální diferenciace veřejného mínění: v denících a týdenících s masovým nákladem vyšly tzv. manifest libeřských komunistů i Svitákovy litanické apely, Novotného projev na dubnovém plénu ÚV KSČ i ořesná svědectví o Mirově, Leopoldově... (Diferenciace veřejného mínění sama o sobě zdaleka ještě neznamená také obecnou schopnost racionálně se orientovat a tedy smysluplně artikulovat jednotlivá stanoviska, ale to už opět je jiný problém.)

A tak zatímco ve Spolkové republice zůstávají zřejmě šance vyplnit vzorec institucionálně (právně) tolerovaných konfliktů významnějšími sociálními silami nevyužity, mohli bychom mít doma, ovšem v podmínkách tolerujících takovou aktivitu, během několika týdnů deset, možná dvacet organizací, jež by aspirovaly na seřádné role politické strany... Zprvu, než by mohly začít působit demokratické regulující (limitující) mechanismy, tedy pěkný zmatek. O to však v této souvislosti bezprostředně neběží.

*

Spěchám říci, co pokládám za podstatné: „to nové“, co by přece jen mohl přinést společenský pohyb v Československu teorii i praxi demokracie kdekoli ve světě, je zkonstruování a posléze instalování systému nejen formálně, ale zejména právě materiálně garan-

tovaných záruk demokratického fungování prostředků, šířících a interpretujících sociálně významné informace. V zemi, kde bohužel není a v nejbližší době asi ani nebude dost papíru, kde rozhlas a televize jsou v rukou státu (jako ostatně i leckde na Západě), je otázka, podle jakých kritérií optimálně demokraticky rozdělovat možnosti k využívání masových sdělovacích prostředků (jak distribuovat papír, vysílací čas v rozhlase a v televizi atd.), otázkou zcela klíčovou — a přitom nikde na světě dosud uspokojivě nevyřešenou.

Tato kritéria by však neměla být přímočaře odvozena z kritérií ekonomické rentability „informačního podnikání“. Despotické zákonitosti trhu dokázaly deformovat i daleko sublimovanější formy sdělování (viz komercializace filmového umění, ke které v té či oné míře dochází dnes zatím na všech zeměpisných šířkách); tím spíše by dokázaly deformovat šíření úplných a pravdivých informací, a zejména jejich interpretování v podstatných souvislostech: ostrý politický boj, který se rozpoutal o množství času, jež francouzská státní televize hodlá napříště poskytnout pro reklamní účely, je přímo existenčním bojem některých listů, především deníků, kterým inzerce umožňuje krýt stále rostoující provozní náklady. Inzerce, saturovaná v televizi, nechala by totiž pravděpodobně tisk na holičkách...

Tato kritéria by však neměla vycházet ani ze „statu quo ante“ rozložení politických sil v zemi: televizní čas, který například opět francouzská televize v předvolebních kampaních rozděluje mezi politické strany podle volebních výsledků v posledních volbách, je faktorem, který přispívá spíše ke konzervování starých poměrů. Nově se formujícím silám nedává totiž žádné nebo jen zcela zanedbatelné možnosti ovlivňovat televizi, dnes nejmasovějším médiem, veřejné mínění.

Vycházejme zatím v těchto úvahách ze zjištění tiskové komise vlády Spolkové republiky, že dispozice již dvaceti procenty podílu na celkovém počtu vydávaných deníků a týdeníků znamená reálné nebezpečí pro svobodu tisku!

Zdáleka nemám po ruce návod, jak pravidla dispozice masovými sdělovacími prostředky formulovat a právně pak vyjádřit. Zdá se mi však, že nasnadě je garantovat především osudový imperativ demokracie: ochranu menšin. Společnost, která zrušila soukromé podnikání zatím negativně a která má šanci zrušit je i pozitivně (zrušením státního monopolu jako toliko mechanického popření monopolů soukromých), musí si nejspíše uložit ušlechtilý a pouhou pragmatickou úvahou mocenského centra neodůvodnitelný úkol-poslání: umožnit i menšinám, materiálně často handicapovaným, šířit jejich pravdy, jejich interpretace společenské reality.

Podle jakého klíče? Všem menšinám? Na úkor vět-

šiny? Odpovědi na tyto otázky mohou být dnes jen velice přibližné.

V zemích, které se nazývají socialistické, byl zatím mocenský monopol mnohem závažnější překážkou pro svobodu slova než deformující vliv trhu, neboť ten vlastně ani nebyl. Proto se zaměříme na státní instituce.

Sdělovací prostředky, jež jsou v rukou státu, nemohou být přímo řízeny parlamentem ani vládou: vytváření správních rad rozhlasu a televize, o kterých se dnes uvažuje, bylo by možným řešením, byly-li by tyto rady složeny tak, aby mohly zajistit, že nepřetržitý dialog mezi reprezentanty různých politických sil bude se odehrávat také před milióny diváků a posluchačů — nejen v zákulisí mocenských aparátů. Zdá se proto účelné, aby správní rady byly z jedné poloviny, či alespoň třetiny, složeny z odborníků-profesionálů, nemajících bezprostředně mandát žádné politické organizace (nejde tedy o to, aby odborníci byli bez stranické příslušnosti!). Správní rady by ovšem musely být voleny nebo alespoň potvrzovány nejspíše přímo parlamentem.

Za optimální pokládám však samosprávné řízení rozhlasu a televize. To znamená mj. volbu ředitelů a vedoucích pracovníků kolektivem redaktorů a některých dalších zaměstnanců (parlament by pak volbu ředitele musel event. potvrdit), kolektivní rozhodování o zásadních koncepčních otázkách atd. Státní zájmy by přitom mohly být dostatečně účinně chráněny především soudní kontrolou nad dodržováním tiskového zákona a právního řádu vůbec. Kromě toho by jmenování mluvčí státních orgánů (tiskoví tajemníci parlamentu, vlády, ministerstev aj.) museli mít vyhrazena zvláštní práva kdykoli veřejně vystoupit.

Je zřejmé, že jakákoli příliš podrobná „provozní politická“ pravidla by neúměrně komplikovala, ba přímo ochromovala chod masových sdělovacích prostředků. Vliv politických sil měl by tu být jen zprostředkovaný; o to však spolehlivěji by musely fungovat záruky, že nebude možno kterýmkoli legálně fungujícím organizacím fakticky odejmout slovo. Masové sdělovací prostředky by se totiž rozhodně neměly stát arénou boje o tuny papíru a o minuty vysílacího času; nemělo by tam jít totiž především o mimoběžné monology, ale o dialogy — ve vlastním i přeneseném slova smyslu.

Bylo by zřejmé také účelné, aby zvláštní instituce quasi soudního typu, vytvářené samotnými novináři, rozhodovaly spory vzniklé z porušení nekodifikovaných pravidel novinářské etiky.

Jakkoli se tu pohybují na vratké půdě tudy vede a improvizací, jsem přesvědčen, že někdy tedy vede cesta. Na stránkách novin, na obrazovkách televizorů a u rozhlasových přijímačů bude se napříště stále více rozhodovat o osudu demokracie, o smysluplnosti angažovanosti menšin. O tom, zda za formálně demo-

kratickými fasádami bude i demokratické myšlení a zdravá demokratická dynamika, zda kritické reflexe a jimi inspirovaná praktická aktivita nebude posléze tichou cestou uškrcena „démonem souhlasu“.

Jistě nelze předpokládat, že samy záruky demokratické distribuce informací vyřeší všechno. Neboť „reálná demokracie“ na stránkách novin, v rozhlase a televizi se bez dalšího může docela dobře stát jen funkčním ventilem, odreagovávajícím nahromaděná napětí — ve smyslu onoho sarkastického postřehu, že občan má sice plné právo vládu kritizovat, ona má však zase právo nebrat jeho kritiku na vědomí... Ale úvahy, jak takové „právo“ vlády racionálně limitovat, byly by patrně předčasné, pokud by právo občana na kritiku vlády bylo jen formální a pokud by občan neměl právně zaručené také faktické možnosti tuto kritiku učinit veřejně přístupnou.

Masové sdělovací prostředky, přesněji řečeno pravidla dispozice s nimi, již dnes rozhodují o tom, zda a jak tradiční institucionální rámce politické aktivity — mám na mysli právě politické strany — budou prostředkem pozitivně dynamizujícím společenský, zejména politický život, nebo budou-li prostředkem, který nakonec paradoxně usnadní tuto dynamiku paralyzovat, podle Marcuseho „tolerantně potlačovat“.

Extrémní stanoviska západoněmecké studentské levice a stanoviska domácích progresivních sil k problému smysluplnosti pluralitní existence politických stran v moderní společnosti jsou ovivněna celou řadou dalších skutečností; jsou však nepochybně také odrazem extrémně odlišné funkce masových sdělovacích prostředků v obou zemích. Vždyť situace, ve které dnes u nás působí tisk, rozhlas a televize, je v kontextech soudobých vyspělých civilizací zcela výjimečná a bezprecedentní: cenzura zatím ochabla a trh zhoubně působit ještě prakticky nezačal. Většina deníků a týdeníků je do značné míry nezávislá na vydavatelských institucích a vazby státního rozhlasu a televize na orgány státu jsou zřejmě dokonce volnější než např. vazby nekomunistického tisku na aparát politických stran, jež jej vydávají. Je to až neuvěřitelné, ale svoboda slova, ač není ještě právně garantována, není v této zemi dosud nijak výrazně administrativně ani materiálně omezoována. Dnes ještě ne...

Čekáme odkud, z čí kapsy začnou chratit řetízky zákazů a administrativního „doporučování“, či odkud začne vonět mana komerčně úspěšného „podnikání v informacích“. Kdo má šanci nebo přímo ambice stát se oním molochem, nenápadně reprodukcí mocenských status quo — kdo by se mohl stát československým Springerem... Porážka však zdaleka nemusí být fatální nutností, budeme-li připraveni, budeme-li dostatečně bděli.

Nedávno, po několika měsících odmlčení, cenzura opět zařadovala; inkriminované informace nebyly

zdaleka státním tajemstvím a impuls k preventivnímu zákroku nepochybně nevyšel z hlavy cenzury samotné... Podrobnosti (šlo o zprávy o aktivizaci sociálně demokratické strany) sdělit snad ani nelze; hrozí údajně zabavení celého nákladu novin. Pokládám tuto skutečnost za nejvýznamnější symptom zpomalování, retardování československé revoluce.

Před časem však také na Ostravsku začaly vznikat dělnické výbory na ochranu svobody slova. Nezůstane-li tato iniciativa jen lokální či jinak zanedbatelnou záležitostí a neomezí-li se napříště požadavek svobody slova, ať již bude deklarováno kýmkoli, jen na její formální záruky, pokládám tuto iniciativu za významný symptom posílení, urychlení postupu československé revoluce.

LL č. 17, 20. června 1968

František Šamalík Rovina integrace

Jsou už takové situace, v nichž se složitě a základní problémy zdají snadno řešitelné. Nacházíme se v takové situaci a můžeme slyšet a číst toto přeměňování nejsložitějšího a nejzákladnějšího v jednoduché. Příklady: „... moc se teď mluví o vztahu dělníků a inteligence. Já nechápu proč. Víím, že vznikly tady jisté rozpory. Ty ovšem podle mého názoru nevznikly z podstaty věci, ale kdosi je uměle vyvolal.“ (L. Souček z karlínské Tesly, RP 10.3.1968).

„Kdo uměle stavěl přehradu mezi inteligenci a ty druhé? Bylo by třeba původce odhalit a víc už nikdy mu nedovolit zraňovat v nejcitlivějším místě národa“ (R. Dohnalová, KN 5.3.1968).

„... Vidím velmi vážný a zásadní problém ve sblížení dělnické třídy, jejich nejlepších představitelů s mluvčími a představiteli inteligence. Uměle vnášené problémy v minulosti vytvořily jisté nenormality a napětí, které bude třeba za společným stolem... vyjasňovat a napravovat.“ (M. Vaculík, KN 15.3.1968).

„Oddělení inteligence od dělnictva — to bylo uměle živeno... Nechci jít daleko do historie, ale ta jednota lidu, kterou tvoří zrovna tak inteligence jako dělnictvo nebo rolnictvo, je tu dříve existovala... Jestliže byla tato nepřizeň k inteligenci uměle živena, jsem si jist, že inteligence si tu přizeň dostí rychle znovu získá...“ (A. Hoffmeister, RP 17.3.1968).

„... v životě spor mezi inteligencí a ostatními pracujícími vlastně neexistuje, ... ve skutečnosti (ho) vytvářejí určití jednotlivci, jakási „mezivrstva“, kteří si neprávem berou právo reprezentovat pracující a hovořit za ně“ (J. Albin, tamtéž).

Nechci se omlouvat za tolik citací. Mají prokázat, jak rychle může vznikat mýtus nahrazující vážnou